

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

Aanwezig [94]:

Een totaal van 94 deelnemers had zich aangemeld voor de ledenbijeenkomst. 50 leden, 2 sprekers, 34 introducés en 8 geïnteresseerde koorleden. 42 leden waren afwezig met kennisgeving.

Onthaal

Vanaf 13:30 worden de leden onthaald met koffie en thee en een koekje. De naamkaartjes worden uitgedeeld.

DAGPROGRAMMA

De voorzitter, Henk Mulder, verwelkomt iedereen. Wat fijn dat er zoveel mensen zijn. Er is een mooi programma. Een programma met de schrijver Maxim Osipov, met een lezing door Emmanuel Waegemans over zijn nieuwe boek *Samizdat* en muziek van het Chor Rus.

Voor we aan het programma beginnen is er eerst aandacht voor enkele bestuurszaken:

- **Nieuw bestuurslid gezocht** Carin Cuijpers trekt zich terug uit het bestuur, dus we zoeken een nieuw bestuurslid. Met als belangrijkste taak het organiseren van de ledendagen, samen met Frances Slough. Meld u aan!
- **De commissie bibliografie** heeft alle artikelen uitgezocht, nu moeten ze nog inzichtelijk worden gemaakt. Tamara Schermer en Gijs Geertsen treden terug, dus ook hier zoeken we gegadigden. Gijs zal het nieuwe lid/ leden inwerken.
- **Reis naar Frankrijk** Netty van Rotterdam van het reiscomité [Netty + Greet Vanhassel en Ria Verbergt] vertelt dat, nu eerder geplande reizen in de voetsporen van Paustovski naar de Krim, Abchazië of de natuur rond Brjansk, niet meer door kunnen gaan, het reiscomité zich richtte op Zuid-Frankrijk: de reis die Konstantin en Tatjana maakten in de winter van 1962.

Het reiscomité kondigde deze reis aan in de *Wereld van Paustovski* #37. Er bleek voldoende belangstelling om één en ander uit te werken. Met fragmenten uit de boeken van Paustovski in de hand, resulteerde dit in een mooi programma van 12 dagen. Helaas bleek bij het reisbureau dat het een erg dure reis zou worden. De huidige prijzen in Zuid-Frankrijk zijn niet te vergelijken met de prijzen van onze eerdere reizen in de Russische Federatie. Het reiscomité kwam dus al snel tot de beslissing dat de reis niet haalbaar zou zijn.

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

Om niet alles voor niks te hebben gedaan, ontstond het idee om, in navolging van het boekje *Paustovski, Passant in Parijs*, een reisgidsje te maken over Paustovski in Zuid-Frankrijk. Dit alles wanneer we zouden kunnen beschikken over de foto's die Paustovski zelf maakte op die reis én natuurlijk als de financiën het zouden toelaten. Helaas kwam afgelopen week het bericht dat er slechts drie foto's, die Paustovski maakte, in het archief van het Paustovski-museum in Moskou zijn teruggevonden. Dus nu wordt geen boekje maar een nummer van *De wereld van Paustovski* gemaakt over 'Paustovski in Zuid Frankrijk'. Leden kunnen dan aan de hand van dit bulletin zelf op pad gaan. Een aantal leden heeft dat ook in Parijs gedaan.

Het is allemaal natuurlijk jammer. Maar het reiscomité ziet geen mogelijkheden meer. Het reiscomité heft zich dus op. De Polenreis in 2023, de twaalfde op rij, was een mooie afsluiting, een reis de vereniging waardig!

Zie <https://www.paustovski.org/reizen/>

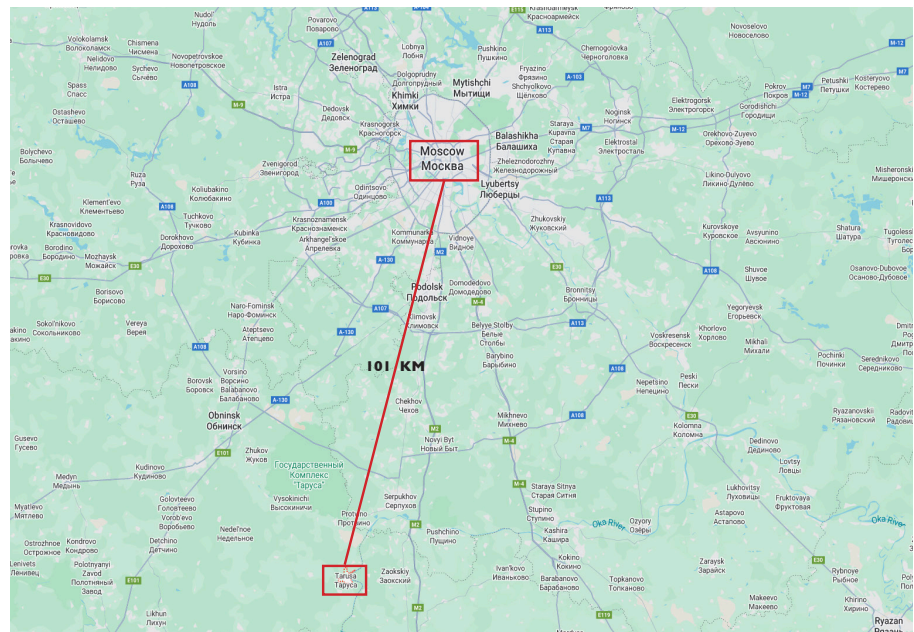
Inmiddels is wel het idee om Judith Jansen, die op de vorige bijeenkomst een lezing over Kolchis hield, te vragen een reis naar Georgië voor de Vereniging te organiseren.

Ook krijgt een idee vorm om kleinere excursies in de buurt te organiseren, te denken valt aan het bezoeken van exposities die verband houden met Russische literatuur en/of kunst.

Maxim Osipov

Voor Emmanuel Waegemans iets gaat vertellen over Osipov, over Taroesa, en vervolgens Osipov zal interviewen, zien we een filmcompilatie van Taroesa waar de Vereniging op 8 september 2009 en op 31 mei 2019 was. De filmcompilatie is gemaakt door Ria Verbergt.

Osipov studeerde geneeskunde in Moskou en werkte als onderzoeker o.a. aan de Universiteit van San Francisco. Terug in Rusland ging hij werken in het ziekenhuis van

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

Taroesa. In de jaren '90 publiceerde hij een handboek over klinische echocardiografie en richtte hij de medische uitgeverij *Praktika* op. In 2005 richtte hij de filantropische vereniging *Hulp aan het ziekenhuis van Taroesa* op, waardoor de gezondheidszorg daar verbeterde door het aantrekken van gekwalificeerde artsen en moderne apparatuur. Als schrijver begon hij eind jaren '90 in het tijdschrift *Znamja* te publiceren en kreeg hij van het tijdschrift prijzen in 2007 en 2015.

Hij gaf zes verhalenbundels uit, waaronder *Kilometer 101*, een bundel verhalen over het leven in de provincie. Zijn werk is vertaald in meer dan 18 talen. Hij werd/wordt in Rusland en in het buitenland gewaardeerd, te zien uit de prijzen die hij kreeg: de Russische prijzen *Joeri Kazakov* (2010) en *Ivan Boenin* (2013), de Duitse *Internationaler Literaturpreis* (2018) en de Nederlandse *Europese Literatuurprijs* (2022). Hij was lid van de PEN-club in Moskou en sprak zich uit tegen de oorlog, waarna hij emigreerde. Nu woont en werkt hij in Nederland, waar hij het tijdschrift van de Russische literaire emigratie *De Vijfde Golf* uitgeeft.

Emmanuel Waegemans haalt een paar opvallende zaken aan uit het werk van Osipov en geeft een paar statements:

- Osipov observeert het leven, maar idealiseert het niet, en zeker niet de moezjiek (zo ziet hij in een verhaal een boer achter zijn moeder aanzitten met een bijl, maar die boer heeft wel een kruisje op zijn borst...)
- zonder dat hij expliciet zegt dat hij dokter is, vraagt hij zijn patiënten/ de mensen die hij ontmoet wat er scheelt
- zijn literatuur is soms wreed door de eenvoudige waarachtigheid die eruit spreekt ('moordenaars – gewone mensen')
- hij wil niet met Tsjechov vergeleken worden
- Osipov is bezorgd om de mens – hij wil zijn lichaam en zijn ziel redden, maar hij zegt het niet en moraliseert niet
- Osipov is duidelijk een kosmopoliet. Dat blijkt uit de gezegden en citaten uit vreemde talen (Engels, Duits), de verwijzingen naar westerse literatuur en verborgen citaten uit de Russische cultuur (Lermontov, Gorki, Marsjak, Poesjkin, Platonov, Mandelsjtam, Blok).

Uit het werk van Osipov kun je ook een mooie bloemlezing *oneliners* samenstellen, een paar voorbeelden:

- *Niets is makkelijker dan afgeven op de kerk. Net zoals Dostojevski afkraken.* (De wereld is niet stuk te krijgen, blz. 7) = Нет занятия проще, чем поносить церковь. Это как, например, ругать Достоевского.

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

- *Moskou gelooft niet in tranen, zeggen ze, maar bij ons is dat het enige waar we in geloven (De wereld, 8) = Пусть Москва не верить слезам, у нас только им и верят.*
- *De wereld is niet stuk te krijgen, wat er ook gebeurt. Zo zit hij in elkaar (De wereld, 10) = Мир не ломается, что ни случись, так он устроен.*
- *Het is hier al net zo'n klotezooi als overal (De wereld, 30) = он делится впечатлениями от города, говорит : такая же жопа, как всё остальное*
- *Alleen al de poging geluk vast te houden betekent het einde ervan (De wereld, 60) = сама попытка удержать счастье уже означает ее неуспех*
- *Alleen voetbal is nog beter [dan seks], met een vrouw heb je altijd gelazer, maar voetbal is anderhalf uur genieten (De wereld, 136) = Только футбол еще лучше, с бабой там -- мало ли, облажаешься, а тут полтора часа чистого кайфа*
- *«В войну родились, в войну и умрем...» (In oorlog zijn we geboren, in oorlog zullen we ook sterven)*

En nog meer rake uitspraken:

- *Toch vroeg ik hem waarom hij in de ochtend al dronk. Hij glimlachte schuldig, hulpeloos: Om niet op de nuchtere maag te hoeven roken = Спросил его всё-таки : зачем же ты пьешь с утра ? Улыбвается виновато-беспомощно : Чтоб не курить натошак.*

Vervolgens vertelt Emmanuel Waegemans over Taroesa, dat op net iets meer dan 100 km van Moskou ligt. Een stadje waar veel schrijvers en kunstenaars woonden of tijdelijk verbleven: behalve Paustovski in de 50/60-er jaren en Maxim Osipov in de jaren 80/90, waren dat o.a. ook de dichters Marina Tsvetaeva, Bela Achmadoelina, Nikolai Zabolotski, de schilder Borisov-Moesatov en vele anderen. Eén reden dat Taroesa zoveel kunstenaars trok, was dat in de Sovjettijd mensen die uit kampen kwamen zich niet in Moskou mochten vestigen. Zij moesten minstens 100 km daarvandaan gaan wonen.

Het interview vond plaats in het Russisch. Grote dank gaat uit naar Greet Vanhassel die de vertaling naar het Nederlands voor haar rekening nam.

Emmanuel Waegemans interviewt **Maxim Osipov**

E.W.:

U verkeert als schrijvend arts in goed gezelschap van grote Russische auteurs als Tsjechov en Boelgakov. Er is een dokter aan het schrijven: analytisch, willen weten hoe het zit. Zou u anders schrijven als u een ander beroep had gehad?

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

M.O.:

Waarschijnlijk ben ik meer beïnvloed door het feit dat ik medische boeken uitgaf dan door mijn werk als arts. Dat heeft mij meer gevormd: het redactiewerk, het uitklaren van teksten, het schrijven. Op mijn 23ste werd ik dokter, op mijn 41ste werd ik schrijver en nu ben ik 61.

Maar wie weet zou ik andere metaforen gebruiken als ik een ander beroep had gehad?

E.W.:

Waarom bent u gaan schrijven: ambitie, een andere invalshoek willen belichten...?

M.O.:

Zulke belangrijke zaken beslis je niet echt bewust, het is anders dan een merk van auto kiezen. Het overkomt je: ik kan zeggen dat ik me al heel lang schrijver voel. Jaren voor ik begon met publiceren hield ik al dagboeken bij. Ook als dokter ben ik nooit echt gestopt. Mijn laatste patiënt zag ik nog op 2 maart 2022, enkele dagen voor mijn vertrek uit Rusland.

E.W.:

Laten we het over Konstantin Paustovski hebben. Hoe ziet u hem, als mens, als schrijver, wordt hij nog gelezen in Rusland?

M.O.:

Het verwondert mij wel dat Paustovski hier zo populair is. Mijn kinderen lezen best veel, maar niet Paustovski.

Menselijk is de betekenis van Paustovski groot, vooral in Taroesa. Ik herinner me hoe ik als 4,5 jarige op de schouders van mijn vader de uitvaart van Paustovski in Taroesa bijwoonde.

Mijn overgrootvader (ook een dokter) had contact met Paustovski* [zie blz.9]; hij wordt vermeld in *Verhaal van een leven*. Daarnaast wordt Paustovski gewaardeerd en gerespecteerd voor wat hij gedaan heeft voor Taroesa: hij heeft gezorgd dat er elektriciteit kwam, hij heeft het tijdschrift *Taroesskië stranitsy* uitgegeven, waarin werk verscheen van schrijvers die toen niet mochten publiceren. In Taroesa heeft men respect voor Paustovski omdat hij geen vuile handen heeft gemaakt. Hij maakte carrière als schrijver in de Sovjet-Unie, maar schreef nooit lofbetuigingen aan Stalin, conformeerde zich niet aan de officiële ideologie, heeft nooit iemand verklikt, en dat weten de mensen.

Over het algemeen is Paustovski niet populair in Rusland. Hij wordt nauwelijks nog gelezen. Je hebt daar ook niet van die leesclubs zoals hier, waar boeken worden gelezen en besproken. Er wordt trouwens tegenwoordig in Rusland meer poëzie gelezen dan proza.

Elke zomer komen zo'n honderdduizend zomergasten naar Taroesa, maar ook zij hebben geen Paustovski vereniging. En onder de plaatselijke, permanente inwoners van Taroesa zijn niet zo veel intellectuelen.

Eén van de treurige zaken van Rusland is, dat er geen 'plaatselijk patriottisme' bestaat. Misschien een beetje bij de superrijken die in Moskou wonen: je moet dan wel op de sjeke, peperdure Ostozjenka wonen of op de Patriarchenvijvers. De andere wijken tellen niet mee. In b.v. Italiaanse dorpen is dat wel anders. Men supportert voor de plaatselijke voetbalploeg, het plaatselijke muziekbondje, de plaatselijke zanger wordt op de handen gedragen...

E.W.:

In februari 2022 bent u Rusland ontvlucht. Had u al eerder overwogen weg te gaan, en waarom naar Nederland?

M.O.:

De oorlog begon op 24 februari 2022. Een paar dagen waren wij in shock, zochten soelaas in de drank, probeerden te begrijpen wat er precies gaande was via onafhankelijke nieuwskanalen (o.m. *Dozjd*). Na vijf dagen zijn we met mijn vrouw en het gezin van mijn zoon naar Jerevan (Armenië) gegaan (de toegang tot vliegtickets was beperkt, je kon lang niet overal heen). Van daar zijn we doorgereisd naar

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

Frankfurt, waar mijn dochter Marina woont. Zij is musicus, speelt daar in een strijkkwartet. Naar Nederland ben ik gekomen op uitnodiging van Otto Boele. In Leiden kon ik aan de Universiteit werken en ik kreeg de kans om het tijdschrift *De vijfde golf* uit te geven.

E.W.:

In de jaren 1970 bestond in Amsterdam al de Alexander Herzen stichting, opgericht door o.m. Karel van het Reve. Was die voorloper een reden om naar Nederland te komen?

M.O.:

Van dat fonds had ik geen weet. Er worden wel eens mythen gecreëerd over een schrijversbestaan, dus ook over mij en mijn leven, een “ongeveer juist”- mengsel van waarheid en fantasie. Van Oorschot had al de Russische Bibliotheek. Ik ben blij dat Van Oorschot mijn boeken en het tijdschrift *De Vijfde golf* uitgeeft.

E.W.:

Wiens idee het was om De Vijfde Golf uit te gaan geven en wat voor tijdschrift is het precies?

M.O.:

De Vijfde Golf verwijst naar de vijfde emigratiegolf. De eerste golf was na de revolutie (maar daarvoor waren er eigenlijk nog de emigratiegolven van Joden die vluchtten voor de pogroms), de tweede waren de mensen die tijdens de Tweede Wereldoorlog verplicht te werk waren gesteld in Duitsland, de derde waren de dissidenten en Joden in de jaren '70, de vierde kwam begin jaren '90 voornamelijk op gang om economische redenen, en de vijfde zien we nu. Het zijn mensen die helemaal niet weg wilden uit Rusland, maar er om politieke redenen niet willen blijven.

E.W.:

Wordt dit de laatste golf?

M.O.:

Ik denk helaas van niet. Mijn vader, mijn grootvader en grootmoeder, elke generatie van mensen met het Russisch als moedertaal beleeft haar eigen catastrofe. Een hele tijd dacht ik dat het met mijn generatie wel goed zou komen. Niet dus. Zou dan de volgende generatie ontsnappen? Er zijn maar weinig tijden geweest waar het goed leven was in Rusland. Misschien deels in de 18de eeuw onder Katharina de Grote tot aan de Franse Revolutie, deels in het begin van de 19de eeuw onder Alexander I en misschien deels onder Alexander II... en dan begin jaren 90. Het zal hier niet bij blijven. En we organiseren dit zelf.

E.W.:

U bent hoofdredacteur, maar wat is het criterium om te schrijven voor De Vijfde Golf?

M.O.:

Tot nu toe zijn zeven nummers verschenen, het achtste staat op de rol. 75 heel verschillende schrijvers doen mee. Ongeveer een vierde woont in Rusland, drie vierden in zeer uiteenlopende landen – Israël, de VS, Oekraïne, Duitsland... een zelfs in Japan en een in Australië. De Russische taal is niet het eigendom van Rusland of van de staat. Russisch wordt over de hele wereld gesproken.

Wij selecteren op de artistieke kwaliteit van de publicatie. Er verschijnt meer poëzie dan proza, het laatste is moeilijker, in Rusland wordt momenteel meer poëzie gelezen.

E.W.:

Zijn schrijvers die in Rusland wonen dan niet bang om te publiceren in De Vijfde Golf?

M.O.:

Wie contact met ons opneemt is niet bang. Slechts één dichter/schrijver publiceert onder pseudoniem. Schrijvers die gesettled zijn in Rusland doen niet mee. Het is zoals met de tijdschriften in de 19de eeuw.

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

E.W.:

In het voorwoord van De Vijfde Golf staat dat de dictators hun werk gedaan hebben: de natie wordt zwart-wit en blijft zwart-wit. Is er een manier om dat te overbruggen, positief te zijn?

M.O.:

Ik kan moeilijk de toekomst voorspellen. Dit regime zal vroeg of laat het loodje leggen, morgen, over vijf jaar? Het hangt af van allerlei factoren: hoe lang zal Poetin leven, welke successen kan het Oekraïense leger boeken?

Het volgende stadium zal de overname zijn door criminelen. Op de Universiteit lezen wij Babel met de studenten. In zijn verhalen nemen twee machten het tegen elkaar op: de Tsjeka (de geheime dienst) versus de criminelen. Momenteel heeft in Rusland de Tsjeka het voor het zeggen, maar als die verzwakt, zullen criminelen het overnemen. We zagen al een voorbeeld met Prigozjin.

Er is geen andere macht in Rusland. Mijn vrienden daar zijn brave mensen, maar ze hebben geen macht. In Polen b.v. waren de katholieke kerk en de vakbonden een georganiseerde tegenmacht tegen het communisme.

E.W.:

Een paar woorden over emigratie. Alexander Galitsj zingt van wanneer ik zal terugkeren... zal ik ooit terugkeren?

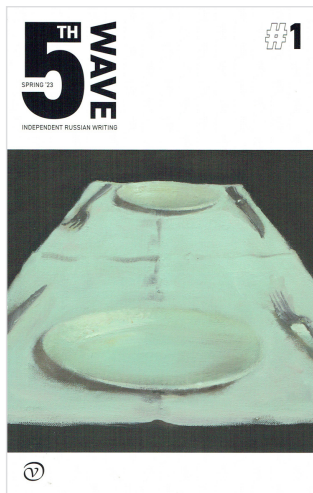
M.O.:

Emigratie is iets vreselijks: een zolderkamertje in Parijs, een flatje in Brooklyn, maar als je in dit land wil blijven moet je op alles voorbereid zijn. Mijn ziel, familie, de graven van mijn ouders en zus zijn in Taroesa, niet ver van het graf van Paustovski, maar waarschijnlijk zal ik daar niet meer wonen. Mijn naaste familie woont in het Westen. Ik zou graag weer in Rusland zijn, als het veilig zou zijn en psychologisch uit te houden. Mijn huis staat in Taroesa, een stuk van mijn ziel ligt daar. Maar wat dan? Dan zeggen mijn collega's in het ziekenhuis: *Hallo, ben je daar weer?* en hoe moet het dan verder?

Maar ik wil liever afsluiten met wat meer levensvreugde. Je verliest aanzienlijk bij emigratie, maar zou in Rusland blijven tot minder verlies leiden?

Je wint immers ook bij emigratie. Sommige zaken raken verloren in vertaling ('lost in translation'), maar sommige zaken winnen er ook bij ('gained in translation') je verliest en wint. Die verworvenheden zijn voor mij niet gering: - *De Vijfde Golf*, mijn studenten, de hoop dat mijn kleinkinderen op zullen groeien in een vrij land en ja, ook ontmoetingen als die van vandaag, waarvoor dank!

Tijdschriften in het Engels en het Russisch zijn te bestellen bij je plaatselijke boekhandel of via de websites www.vanoorschot.nl • www.pegasusboek.nl • www.fifthwavemagazine.com
www.5wave-ru.com/en
INFO <https://www.vanoorschot.nl/writers/maxim-osipov>

FIFTH WAVE OFFERS A PLATFORM FOR THE FREE AND INDEPENDENT RUSSIAN VOICE. ALL CONTRIBUTIONS ARE BY LITERARY AUTHORS FROM RUSSIA AND ABROAD WHO ARE UNITED IN THEIR REJECTION OF WAR AND TOTALITARIANISM.

VASILY ANTIPOV
KARINE ARUTYUNOVA
MIHAIL AYZENBERG
YULI GUGOLEV
ALEXANDER ILICHEVSKY
OLEG LEKMANOV
BORIS NIKOLSKY
MAXIM OSIPOV
DMITRY VEDENYAPIN

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

* Wij hebben de dokter nog niet kunnen vinden in Paustovski's 'Verhaal van mijn leven' (iemand anders wel?). De dokter komt wel voor in het verhaal 'Laat ons naar Lopsjenga gaan', een verhaal van Joeri Kazakov, discipel en vriend van Paustovski (gepubliceerd in onze Algemene Nieuwsbrief # 22 van April 2021):

Zoals ik al zei had Paustovski altijd veel vertrouwen in de mensen. In Taroesa woonde een geweldige oude dokter, een prachtkerel ook, Michail Michajlovitsj Melentiëv. Eens was Paustovski bij hem thuis met zijn ziekten, en Melentiëv stelde hem voor te stoppen met roken.

- Weet je, Joera, - zei Paustovski mij niet zonder enige verbazing,
- Melentiëv is een verdoken hypnotiseur. Hij stelde mij voor om te stoppen met roken... Nou, toen praatten we, verder en ik vergat zijn woorden over roken. Ik ging naar buiten, tastte uit gewoonte naar een sigaret - en ik voelde dat ik daar geen zin in had, het stak me zelfs tegen... Dus stopte ik! Daarna drong ik een paar keer aan bij Melentiëv om mij ook te hypnotiseren.
- Dat zal u niet lukken! - lachte Michail Michajlovitsj.
- Ik ben therapeut! Maar Konstantin Georgiëvitsj besloot dat ik ook aan hypnose deed, raakte overtuigd van dit idee en stopte met roken.

ПОЕДЕМТЕ В ЛОПШЕНЬГУ- Ю.Казakov

Как я сказал уже, Паустовский был очень доверчив. Жил в Тарусе прекрасный старый врач и замечательный человек Михаил Михайлович Мелентьев. Как-то Паустовский был у него со своими болезнями, и Мелентьев вдруг предложил ему бросить курить.

— Вы знаете, Юра, — с некоторым даже изумлением говорил мне Паустовский, — Мелентьев тайный гипнотизер. Предложил мне бросить курить... Ну, потом заговорились, я и забыл о его словах насчет курения. Выхожу на улицу, по привычке достаю папироску — чувствую, не хочется, противно даже... Так и бросил!

Я потом приставал к Мелентьеву, чтобы и меня загипнотизировал.

— У вас не выйдет! — смеялся Михаил Михайлович. — Я же терапевт! А Константин Георгиевич решил, что я и гипнозом промышляю, уверился в этой мысли и курить бросил...

Источник: <http://paustovskiy-lit.ru/paustovskiy/vospominaniya/kazakov-poedemte-v-lopshengu.htm>

Konstantin Paustovski en Joeri Kazakov, jaren zestig.

Lezing door Prof. em. Emmanuel Waegemans over zijn boek Samizdat, geschiedenis van de Russische ondergrondse.

Gelardeerd met dia's vertelt Waegemans over 300 jaar censuur in Rusland. Hij vertelt ons over Peter de Grote (1682-1725) die de kritiek van de geestelijkheid op zijn uit de grond gestampte nieuwe stad Sint-Petersburg smoorde met het verbod voor monniken om in hun cel te schrijven. Over Catherina II die de censuur wilde afschaffen maar terug gefloten werd door de 'goegemeente'.

Nicolaas I, haar kleinzoon, trok de censuur weer flink aan. Hij werd tsaar in het jaar van de Dekabristenopstand (1825). Ondertussen waren er toen, en later, ook altijd kritische stemmen die tot uiting kwamen in ondergeschoven brieven, in volksliedjes en in loeboks (vergelijkbaar met onze cartoons).

Alle grote schrijvers hebben te maken gehad met censuur. Poesjkin voorop, maar zijn gedichten circuleerden ondertussen wel onderhands. En er werd 'tussen de regels' geschreven. Sommige schrijvers deden niet meer mee en gingen naar het buitenland o.a. Alexander Herzen (1812-1870) die zijn tijdschrift *De Klok* liet drukken in Londen. *De Klok* was het best geïnformeerde Russische tijdschrift met informatie van hooggeplaatste informanten over zaken die in Rusland speelden (zoals afschaffing van de lijfeigenschap). Het werd dan wel gedrukt in Londen, maar ook gelezen door de

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

tsaar, die het verbod. Een van de middelen om de censuur te omzeilen was ook aesopisch taalgebruik (genoemd naar de Griekse fabeldichter Aesopus). Onder het bewind van de laatste tsaar Nicolaas II bleef de censuur streng toezien op wat er gepubliceerd werd. Toen de revolutie uitbrak, kon o.a. Gorki nog schrijven over de ontberingen, de terreur en de chaos. Hij schreef over Lenin, Trotski en consorten die verpest zouden zijn 'door het stinkende gif van de macht'. Tussen 1918 en 1922 werd Rusland verlaten door zeer veel dichters en schrijvers (de zgn. 'eerste golf', zie interview met Osipov).

Het filosofenschip

En in Rusland werd de toon gezet door nieuwe mensen die actief hadden deel genomen aan de revolutie, die wars waren van enige mystiek en die de nieuwe maatschappij en literatuur zouden bepalen. De echte breuk tussen Sovjetliteratuur en de Russische literatuur van de emigratie kwam pas rond 1924 toen duidelijk werd dat van een verzoening tussen Moskou en Berlijn (literair centrum van de emigratie) geen sprake kon zijn. In de Sovjetunie brak nu een harde strijd uit om wie het in de literatuur voor het zeggen zou krijgen. Op het schrijverscongres in 1934 was helemaal duidelijk dat er realistisch geschreven moest worden over socialistische zaken (socialistisch realisme). De dichters/schrijvers Achmatova, Mandelstam kregen het zwaar te verduren.

Ten tijde van de dooi, onder Chroesjtsjov, werd er meer getolereerd. De 'samizdat' ontstond door twee redenen.

De term *samizdat* was uitgevonden door de dichter Glazkov. Hij bracht al zijn gedichten aan het eind van de jaren 40 bijeen, tikte ze uit en bond ze in gaf ze uit ('zelf uitgegeven'-*sam sebja izdal* = *samizdat*)

Ten eerste omdat 'de dooi' mensen de indruk gaf dat er meer kon. En ten tweede door het verschijnen van de tikmachine eind jaren 50/begin 60. Schrijvers die er genoeg van hadden, tikten een vijftal exemplaren en gaven die door. Die werden weer 5x gekopieerd enz. (In de archieven die in de jaren 1990 werden ontsloten bleek er veel ondergrondse literatuur te zijn geweest.)

In 1962 werd *Een dag uit het leven van Ivan Denisovitsj* van Solzjenitsyn zonder voorafgaande censuur uitgegeven. Het enige boek dat in de Sovjet-Unie zonder censuur werd uitgegeven! Het paste goed in de officiële destaliniseringspolitiek van die dagen.

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

Ondanks de dooi brak een groot schandaal los toen Pasternak's *Dokter Zjivago* in 1957 in Italië werd uitgegeven (*tamizdat* = *dàr* uitgegeven). Er was een precedent geschapen: afgewezen werk in de Sovjet-Unie kon in het buitenland worden gepubliceerd!

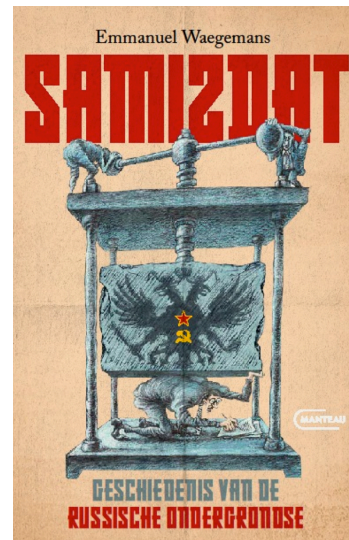
Toen Breznev aan de macht kwam (1964), trok de grote censuur weer aan. Censuur, trouwens, niet alleen op boeken, maar op alles wat geschreven werd, van tijdschriften tot snoeppapiertjes. Kritische geluiden konden alleen via niet-officiële kanalen naar buiten, m.n. via de *samizdat*. Er volgden protestacties. Sinjavski en Daniël werden gearresteerd en kregen zware straffen. Het 'Witboek' verscheen met het protocol van hun proces (stiekem genotuleerd door getuige). Via de *samizdat* en de westerse berichtgeving kwam dit dus ook bij de burgers van de Sovjet-Unie terecht. Teksten werden ook doorgespeeld naar het buitenland, waar ze soms gedrukt en weer via slukwegen terug gesmokkeld werden naar de Sovjet-Unie.

In 1973 gaf een Russische uitgeverij in Parijs, Solzjenitsyn's *De Goelag Archipel* uit. De KGB was razend: hoe was dit het land uitgekomen? Na lang zoeken vonden ze een vrouw die er mee te maken had en die na ondervraging doorsloeg. Zij pleegde zelfmoord en Solzjenitsyn werd het land uitgewezen.

Ondanks repressie bleef er in het ondergrondse geschreven en gepubliceerd worden, in Rusland en elders. Sommige schrijvers probeerden de dialoog aan de te gaan met de overheid (Solzjenitsyn met *Open brief aan de leiders van de Sovjet-Unie*), anderen schreven over het leven (in de kampen) onder het Sovjet regime (*Amalrik*), andere schreven literaire werken met satire, met scepsis, met humor en met verwijzingen-voor-de-goede-verstaander (Vojnovitsj: *De merkwaardige lotgevallen van soldaat Tsjonkin*; Jerofejev: *Moskou op sterk water* e.a.). Menig schrijver werd nog steeds gevangengezet of verbannen, ook naar het buitenland (Brodski).

Emmanuel Waegemans stelt dat als de dissidenten in de jaren 1960-80 niet de durf en de moed hadden gehad het 'andersdenken' te verwoorden, de schok van Gorbatsjovs *glasnost* (= vrijheid van pers) groot zou zijn geweest. De vrijheid van pers heeft een twintigtal jaar bestaan tot in 2010 televisiezenders aan banden werden gelegd. En de rest is geschiedenis.

Emmanuel Waegemans praat (en schrijft) er gedetailleerd en erg boeiend over. Hij moet een deel van zijn lezing (hierboven in één stuk samengevat) na het Chor Rus afmaken. Zijn boek *Samizdat* bevat veel meer dan hij in deze lezing kan vertellen. Het boek was in de pauze te koop. Was u er niet of anderszins: het is te koop in de boekhandel! Onze Paustovski wordt er ook een aantal keer in aangehaald!

LEDENBIJEENKOMST VERSLAG

WITTE ZAAL DE SINGEL
ANTWERPEN
13 oktober 2024

Het **Chor Russe** laat ons aan het eind van de middag genieten van een erg mooi optreden met veel (Russische en Oekraïense) volksliedjes:

- **Казак – de Kozak**
Volksliedje
- **Ты у меня одна – Jij bent de enige voor mij**
Tekst en muziek: J. Vizbor – 1970
- **Цвіте терен – De sleedoorn bloeit**
Oekraïens volkslied
- **Криниці –Waterbronnen**
Tekst: V. Karpeko – Muziek: A. Eshpaj uit de gelijknamige film (1964)
- **Ой, да не будите (Солнышко) - Maak mij niet wakker (Het zonnetje)**
Zigeunerlied
- **Несе Галя воду – Galja, breng water**
Oekraïens volksliedje - Tekst en muziek: Jevgenij Agranovitsj – 1938
- **Тонкая рябина – De ranke lijsterbes**
Tekst: I. Soerikov. Muziek: onbekend (19e eeuw)
- **Ой у гаю, при Дунаю - In het gebladerte bij de Donau**
Oekraïens volksliedje
- **Не для меня придёт весна – Voor mij komt de lente niet**
Russische romance – 1838
Tekst: A. Moltsjanov. Muziek: N.P. Dewitte
- **Калинка – Kalinka**
Auteur: Ivan Petrovich Larionov - 1860

Borrel

De voorzitter dankt iedereen voor hun aanwezigheid, sluit de bijeenkomst af en nodigt alle aanwezigen, het koor en de muzikanten uit op de borrel, met overheerlijke Russische borrelhapjes!

Diner

De 30 leden en 2 gasten die gaan dineren begeven zich naar *Brasserie Coubertin* in het Hotel Mercure tegenover deSingel.

VOLGENDE LEDENBIJEENKOMST

We zien elkaar weer ergens in het voorjaar 2025

Annette Bos, secretaris
30.10.2024